

การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา
ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

Lifelong Learning for the Elderly in Von Napa Beach Community, Saen
Suk, Mueang Chonburi District, Chonburi Province

สุปราณี พิมพ์ตรา*

phim_su@hotmail.com

กัลยกร ฝูงวานิช**

ประวิทย์ ทองไชย***

กนก พานทอง***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และ 2) ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในชุมชน และขึ้นทะเบียนเบี้ยยังชีพกับเทศบาลเมืองแสนสุข รวมทั้งเคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับเทศบาลเมืองแสนสุขและยินดีเข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 คน 2) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบงานด้านส่งเสริมของเทศบาลเมืองแสนสุข ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสนสุขและประธานชมรมผู้สูงอายุหาดวอนนภา จำนวน 3 คน คัดเลือกโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของเทศบาลเมืองแสนสุข วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความ ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการในการเรียนรู้ เกี่ยวกับ 1) ด้านภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน 2) ด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน 3) ด้านการดำรงชีพ/อาชีวศึกษา 4) ด้านการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข/ มีคุณค่า 5) ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพผู้สูงอายุ และในปัจจุบันพบว่าผู้สูงอายุมีรูปแบบการเรียนรู้ดังนี้

*พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ จังหวัดอุบลราชธานี

**นิสิตระดับปริญญาเอก วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

***อาจารย์ ดร. วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา

1) เรียนรู้จากการประกอบอาชีพ 2) เรียนรู้จากการใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข 3) เรียนรู้จากการเข้าร่วมประชุมหรืออบรม 4) เรียนรู้จากชมรมผู้สูงอายุ 5) เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์/การประชาสัมพันธ์ 6) เรียนรู้จากการสังเกต

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความต้องการเรียนรู้

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) studying the lifelong learning needs of the elderly in Von Napa Beach Community , Saen Suk, Mueang Chonburi District, Chonburi Province and 2) study the Lifelong learning model of the elderly in Von Napa Beach Community , Saen Suk, Mueang Chonburi District, Chonburi Province. This research is a qualitative research method that data were collected by in-depth Interview , focus group and non-participant observation. The key informants are selected by participating in the activities of Sansuk Municipality divided into 2 groups: 1) The participants were comprised of 12 elderly people, who are living in the community and registered an allowance elderly also jointed the learning activities with Sansuk municipality and agreed to participate the project 2) The people involved of 3 persons who those responsible for the promotion of the Saensuk municipality, elderly care worker of Sansuk health promoting hospital and president of the elderly club of Von Napa Beach. Data analyzed by content analysis and interpretation.

The research found that elderly people were needed to learn about 1) Language for communication in daily life 2) Mathematics in daily life 3) Livelihood / vocational training 4) The development of the elderly society to be happiness / valuable and 5) Health sciences for the elderly. However, it is now found that the elderly have the following learning patterns: 1) Learn from the occupations 2) Learn about the use of medical and public health services 3) Learn about attendance or training 4) Learn from the elderly club 5) Learn from television / public relations and 6) Learn from observations.

Keywords: Elderly/ Lifelong Learning/ Needs to learn

บทนำ

ปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลมากขึ้น เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลและสังคมมีความเจริญงอกงามไปในทางที่ดีขึ้น บุคคลจึงจำเป็นต้องมี

การเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ การฝึกปฏิบัติ การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ และการสร้างองค์ความรู้ การเรียนรู้จะได้นั้นปัจจัยหนึ่งเป็นผลมาจากการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมและการมีปัจจัยเกื้อหนุนส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ในทางการศึกษาได้มีการแบ่ง การศึกษาเพื่อการเรียนรู้เป็น 2 ลักษณะ คือ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา และการ ศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสาน ระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณภาพ ชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่ในปัจจุบันนี้ ทำให้หน่วยงานหลายภาคส่วนตระหนัก ถึงความสำคัญของการศึกษาและการเรียนรู้ตลอด ชีวิต เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับ วัยผู้สูงอายุที่มีจำนวน เพิ่มมากขึ้น จนทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ นั่นคือ การมีจำนวนผู้สูงอายุหรือประชากร อายุ 60 ปี ขึ้นไป เพิ่มสูงขึ้นจนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากร ทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา (สำนักงานสถิติ แห่งชาติ, 2557) สิ่งก็ตามมาคือ ผลของการเปลี่ยนแปลงที่ เกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้การทำหน้าที่ต่างๆของผู้สูงอายุลดลง ส่งผลกระทบต่อด้าน เศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตและรายได้ลดลง เป็นต้น และ ผลกระทบต่อด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพทั้งทาง กายและจิตใจ ปัญหาการถูกทอดทิ้ง เป็นต้น ผลกระทบ ที่นี้ ก่อให้เกิดค่านิยมต่อผู้สูงอายุในปัจจุบันเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุได้รับการเคารพและยอมรับน้อยลง เป็นภาวะ แก่ครอบครัวและสังคม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมี คุณค่าในตัวเองลดลง นำไปสู่ผลกระทบทางเศรษฐกิจและ สังคมตามมา (วริยา จันทรักษา, หทัยชนก บัวเจริญ และชิน วุฒิ อาสนวีเชียร, 2558, หน้า 24) แม้ปัจจุบันจะมีระบบ สวัสดิการของภาครัฐเข้ามาให้การดูแลผู้สูงอายุหลาย รูปแบบ เช่น โรงพยาบาลกลางวันสำหรับผู้สูงอายุ บ้านพักคนชรา ศูนย์การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้สูง อายุ เป็นต้น แต่ส่วนสำคัญอีกประการที่จะช่วยส่งเสริม คุณค่าของผู้สูงอายุให้มีความสามารถในการพึ่งพาตัว

เองได้มากขึ้นและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม คือ ระบบการ ศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ทงศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล และปณิตา วรรณพิรุณ, 2557, หน้า 1-2) ซึ่งจะช่วยเติมเต็มให้เกิดการเรียนรู้ที่ เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และ ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันในการดำเนินชีวิต และสามารถ ปรับตัวได้ภายใต้สภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ดังนั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จึงมีความสำคัญ ยิ่งต่อการเพิ่มความสามารถของผู้สูงอายุให้พึ่งตนเอง ได้ เป็นที่ยอมรับและเคารพของลูกหลาน ไม่เป็นภาระ ให้กับครอบครัวและสังคม นำไปสู่ความมีคุณค่าใน ตัวเองและทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แม้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีความสำคัญต่อ การพัฒนา ความสามารถและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น แต่ การมีรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพก็มีความสำคัญ เช่นกัน เนื่องจากการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและจากหลาย วิธี เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู การจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบท และความต้องการของผู้สูงอายุ จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ การได้ ทราบถึง รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่เคย ถูกนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ จึงมีความสำคัญและจำเป็ นมากในการช่วยออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ม ีความเหมาะสมสอดคล้องกับผู้สูงอายุ และเป็นปัจจัยที่จะ ช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จะเน้นกระบวนการจัดประสบการณ์เพื่อให้ผู้สูงอายุ ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่า และมีความสุข (แผนผู้สูงอายุ แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2454-2564) จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เข้ามามีบทบาทสำคัญใน การร่วมวางแผนออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุ

เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทที่สำคัญในพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณค่าของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านการเอื้ออำนวยด้านสวัสดิการต่าง ๆ การส่งเสริมสุขภาพและการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งมีแผนงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม คือ กลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จะมีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ภายใต้ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มที่อยู่ที่บ้านและเจ็บป่วยนอนติดเตียง จะจัดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้โดย มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและอาสาสมัครประจำหมู่บ้านเข้าไปให้การช่วยเหลือ การส่งเสริมส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานหลายภาคส่วน ได้แก่ เทศบาลเมืองแสนสุข โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลแสนสุข ประธานชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เป็นต้น โดยมีกิจกรรมที่ชมรมผู้สูงอายุดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการออกกำลังกาย การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพปาก ฟัน และการฝึกทำกายภาพบำบัด การทัศนศึกษา การเยี่ยมให้กำลังใจผู้เจ็บป่วย เป็นต้น สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเดิมเป็นชาวประมง แต่สภาพปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงธุรกิจและการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาความสามารถและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ซึ่งในปัจจุบันได้รับการจัดกิจกรรมตามนโยบายของรัฐที่เน้นทางด้านสุขภาพ แต่ยังไม่ครอบคลุมตามความต้องการของผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ และยังไม่มียุทธศาสตร์การเรียนรู้หรือการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุบางส่วนที่ไม่ได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอและมีบ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน จะรวมกลุ่มกันเองนอกเหนือจากกิจกรรมของชมรม

ผู้สูงอายุ การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไม่มีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุ ทำให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ และความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
  - 1.1 ประชากร คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในชุมชนหาดวอนนภา และขึ้นทะเบียนเบี้ยยังชีพกับเทศบาลเมืองแสนสุข
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในชุมชนหาดวอนนภา และขึ้นทะเบียนเบี้ยยังชีพกับเทศบาลเมืองแสนสุข จำนวน 12 คน 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ ผู้รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมของ

เทศบาลเมืองแสนสุข จำนวน 1 คน ผู้รับผิดชอบงาน ผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสนสุข จำนวน 1 คน ประธานชมรม ผู้สูงอายุหาดวอนนภา จำนวน 1 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยมุ่งเน้นผู้สูงอายุ ในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

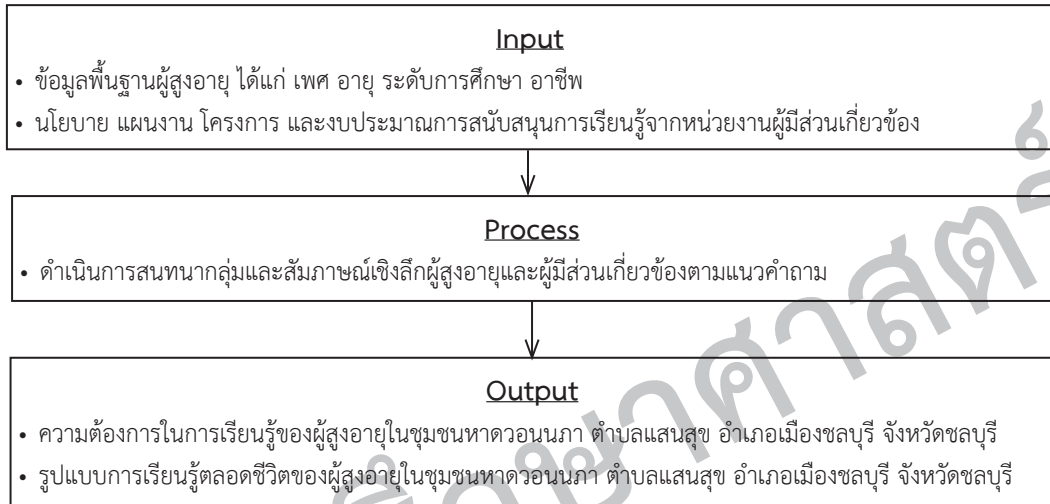
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กับนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุและความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนี้ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ มีคุณค่าและมีความสุข โดยกำหนด เป็น 5 ยุทธศาสตร์ แต่มียุทธศาสตร์และมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ 2 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ซึ่งมีมาตรการหลักที่เกี่ยวข้อง 2 ข้อ คือ 1) มาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 2) มาตรการการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ และยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ มีมาตรการหลักที่เกี่ยวข้อง 5 ข้อคือ 1) มาตรการส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น 2) มาตรการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ 3) มาตรการส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ 4) มาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ 5) มาตรการส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับ

ความรู้ และสามารถที่จะเข้าถึงข่าวสารและสื่อได้ ส่วนความต้องการของผู้สูงอายุ Maslow (1970) กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมนั้นอีก โดยแบ่งความต้องการออกเป็น 5 ระดับ คือ 1) ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการความรักและการยอมรับ (Social Needs) 4) ความต้องการในเกียรติยศและความต้องการมีชื่อเสียง (Esteem Needs) 5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จหรือความต้องการ เข้าใจและเป็นตัวของ ซึ่งความต้องการในระดับที่ 1 และระดับที่ 2 เป็นความต้องการส่วนบุคคล ในระดับที่ 3 และระดับที่ 4 เป็นความต้องการทางสังคม ส่วนระดับที่ 5 เป็นความต้องการทางด้านสติปัญญา ซึ่งกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) ได้ทำการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุไทย และสรุปเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความต้องการด้านร่างกาย ได้แก่ ความต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมการออกกำลังกายแก่ผู้สูงอายุเป็นประจำ การให้ความรู้ความเข้าใจ ให้การศึกษาเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุและการเตรียมตัวเพื่อรองรับเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ 2) ความต้องการด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการให้รัฐบาลส่งเสริมการรวมกลุ่มกันระหว่าง ผู้สูงอายุ เช่น การตั้งสมาคมและสมาคมผู้สูงอายุต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมในหมู่ผู้สูงอายุและการทำงานที่ตนเองรัก เช่น การรวมกลุ่มร้องเพลง การช่วยเหลือสังคม และการเป็นครูภูมิปัญญาให้แก่ชุมชน เป็นต้น ความต้องการและการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุนับเป็นการดูแลผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ต่อการดำเนินชีวิต ที่สำคัญช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่โดดเดี่ยวกับการใช้ชีวิตที่เป็นอยู่ต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เป็นการศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุตามความต้องการและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ สรุปรูปเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการตีความ โดยใช้กระบวนการในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยศึกษาตั้งแต่สภาพการเรียนรู้ในปัจจุบัน ความต้องการ และรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล สำหรับผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยได้ถามความสมัครใจก่อนที่จะดำเนินการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ส่วนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และได้สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลก่อนดำเนินการ ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย การขออนุญาตสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม การบันทึกเสียง และผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการให้ข้อมูลได้ในทุกระยะของการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม การนำข้อมูลไปเผยแพร่ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการนำเสนอทางวิชาการเท่านั้น

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักและพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในพื้นที่ชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ระหว่างวันที่ 4 มกราคม 2560 ถึง 25 เมษายน 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต และแนวทางการสนทนากลุ่ม โดยบันทึกข้อมูลที่ได้ ดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล
2. แบบบันทึกภาคสนาม ใช้บันทึกรายละเอียดเบื้องต้นของการสัมภาษณ์
3. เครื่องบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล มาสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาตามประเด็นที่ศึกษานำข้อมูล มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและจัดกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตีความ (Interpretation)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มา ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

ความต้องการด้านเนื้อหา ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่อง ดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ด้านภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีข้อมูลสนับสนุนที่ได้จากคำบอกเล่า ของผู้สูงอายุแต่ละคนดังนี้ คนที่ 1 บอกว่า “ถ้าเป็นวิชาภาษาอังกฤษผมก็ชอบนะ เจอฝรั่งเยอะ ผมก็แค่ ป. 4 เนาะ จำได้มั้งไม่ได้มั้ง พูดก็พูดได้งู ๆ ปลา ๆ” คนที่ 2 ให้ความเห็นว่า “ฝรั่งมาบ้านเราเยอะนะ สำคัญมากเลย ภาษาอังกฤษ บางทีเราก็ไม่รู้จะพูดอะไร ก็มีแต่ยิ้มใส่กัน เขาพูดมาเราไม่รู้เรื่อง เขาพูด hot บางทีก็ไม่รู้ เอาแค่พอรู้เรื่อง” คนที่ 3 กล่าวว่า “ถ้ามีคนมาสอนพูดภาษาอังกฤษก็คงจะพอฟุดเป็น ฟุดกับฝรั่งได้” และคนที่ 4 ได้บอกว่า “ฉันว่าภาษาไทยก็สำคัญนะ จะได้อ่านออกก็อย่างที่บอกว่าสมัยก่อนเรียนน้อย อย่างบ้านไม่ได้หนังสือ”

การเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน มีข้อมูลสรุปที่ผู้สูงอายุแต่ละคนได้ให้ความคิดเห็น ดังนี้ “วิชาคิดเลขก็สำคัญนะ เวลาเราทอนเงินทอนผิดทอนถูก”

“การไปเรียนแบบนั้นก็ได้นะ เคยได้ยินมาว่าผู้สูงอายุต้องได้ฝึกสมองช่วยป้องกันอัลไซม์เมอร์” “ทุกวันนี้คิดเลขไม่ค่อยได้ หลงลืม เลี้ยงแต่หลาน ไม่ได้คิดเลข ให้คิดก็คงคิดไม่ออก” และจากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมของเทศบาลเมืองแสนสุข ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพความจำของผู้สูงอายุว่า “โครงการที่ กองสาธารณสุขทำขึ้น ที่ตั้งชื่อโครงการว่า สูงวัยหัวใจเป็นสุข จุดใหญ่ใจความ ความสำคัญของโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันผู้สูงอายุจากโรคสมองเสื่อม เพราะผู้สูงอายุที่อายุเพิ่มขึ้นก็จะมีความเสี่ยงในการเป็นโรคสมองเสื่อมเพิ่มขึ้น”

การเรียนรู้ด้านการดำรงชีพ/ อาชีวศึกษา ซึ่งมีข้อมูลสรุปจากผู้สูงอายุที่แสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้ “อยากเรียนความรู้เกี่ยวกับอาชีพของเรา การประกอบอาชีพเพราะตอนนี้ให้ไปทำงานเราก็ทำไม่ไหวแล้วนะ อยากให้เป็นอาชีพที่เบา ๆ สามารถทำได้ที่บ้าน” “ผมอยากให้สอนเกี่ยวกับการซ่อมเยอะ ๆ ซ่อมแอร์ ซ่อมจักรยาน ซ่อมมอเตอร์ไซด์อะไรพวกนี้ละ ซ่อมไดโนไม” “ยายไม่ชอบซ่อม แต่ชอบพวกเย็บเสื้อผ้าพวกนี้ ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำน้ำยา ทำกระเป่า” “ถ้าจะฟื้นฟูสมองก็สอนเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ก็ได้ ก็ไม่รู้ว่ามีอะไรก็มาช่วยความจำ สอนเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน สอนการเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา การทำปุ๋ยใส่ต้นไม้ ก็ไม่ถึงกับเรียนแบบเหมือนนักเรียน เอาแบบง่าย ๆ”

การเรียนรู้ด้านการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข/ มีคุณค่า ผู้สูงอายุได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า “ดีจะได้พบปะเพื่อน ๆ มารวมกลุ่มกัน พูดคุยกัน เพราะว่าเวลาที่เรายู่บ้านก็ยุ่งยากให้ลูกเต้าคอยดูแล ช่วงที่เราไปทำกิจกรรมลูกหลานก็จะได้พักบ้าง” “การไปเรียนดิเนะเราจะได้มีความรู้ พวกเราก็เป็นวัยแถมฝาลองแล้ว สมัยก่อนเรียนก็เรียนอยู่ในวัด จบ ป.4 หนังสือก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง” และจากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมของเทศบาลเมืองแสนสุข ทางเทศบาลมีแนวคิดที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุว่า “ผู้สูงอายุ

ถือเป็นคนที่มีคุณค่า เพียงแต่ความซำทำให้เกิดความเสื่อมของร่างกายแต่คุณค่าในตัวเขายังมีเยอะ เป็นการเสริมคุณค่าเขา เป็นการดำรงคุณค่าเขาไว้ ให้เขาได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลาน ชุมชน”

การเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพผู้สูงอายุเพื่อการดูแลตนเอง ซึ่งผู้สูงอายุแต่ละคนได้เสนอว่า “ผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพราะเราต้องดูแลรักษาตัวเราให้แข็งแรงเกี่ยวกับการกินข้าว การออกกำลังกายผมไปปั่นจักรยาน ดูแลตนเองดูแลสุขภาพของตนเอง” “เรื่องสุขภาพ การออกกำลังกายด้วย ซึ่งเรื่องออกกำลังกายก็มีการทำกันอยู่ประจำ ส่วนเรื่องสุขภาพก็มาได้ความรู้จากที่มามีหาหมอ” นอกจากนี้ยังมีข้อคิดเห็นในเชิงนโยบายจากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบงานด้านการส่งเสริมของเทศบาลเมืองแสนสุขว่า “ทางเราให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เราจะมีส่งเสริมสุขภาพกับผู้สูงอายุบรรจุอยู่ในแผนของเทศบาลทุกปี ซึ่งเราก็จะมีหลาย ๆ โครงการ เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาพ” “เรามีโครงการร่วมกับทางญี่ปุ่นเน้นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีเครือข่ายในทุกที่มาร่วมกันทั้ง รพ.สต. เทศบาล หน่วยงานด้านความรู้ รพ.เอกชน แม้แต่สถานีตำรวจ โดยเฉพาะในผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง”

ความต้องการด้านระยะเวลา สถานที่และการแต่งกาย

ด้านระยะเวลา ผู้สูงอายุให้ข้อคิดเห็นที่ “จัดให้มีการเรียนรู้วันละ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ จะเป็นวันไหนก็ได้ แต่เขาจะจัด คิดว่าเทศบาลเป็นคนที่สำคัญในการจัด” “อาทิตย์หนึ่งอาจจะให้ไปเรียน 1 วัน เป็นวันอาทิตย์ก็ได้ เพราะส่วนใหญ่วันอาทิตย์เขาจะหยุดทำงานกัน คนที่เลี้ยงลูกหลานก็จะได้สามารถมาเรียนได้”

ด้านสถานที่ ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นว่า “ที่เรียนอาจจะให้ไปเรียนที่เทศบาลก็ได้ ไม่ต้องเป็นโรงเรียนแบบให้แต่งตัวไปโรงเรียนแบบนั้น ขอแต่ให้มีคนมาสอน “

ด้านการแต่งกาย ผู้สูงอายุได้บอกว่า “ไม่เอานะถ้าให้แต่งชุดนักเรียนนะ อายุเค้า แต่ให้มีคนมาสอนเหมือนเรียนหนังสือเลย เอาแบบธรรมดา” “ถ้าให้ฉันแต่งตัวแบบนั้น ฉันไม่เอาหรอก ฉันอายุ ้วยขนาดนี้แล้วไปทำแบบนั้น อายุเขาตายเลย” “ผมเห็นแต่งตัวไปโรงเรียนนะก็น่ารักดี ผมว่าก็แปลกดีนะ”

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. เรียนรู้จากการประกอบอาชีพ เนื่องจากเทศบาลเมืองแสนสุขจะมีการจัดงานแข่งท้องเที่ยวบ่อยครั้ง และผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจะไปขายของช่วยลูกหลาน ดังคำพูดของผู้สูงอายุที่บอกว่า “อย่างการจัดงานแข่งรถที่แหลมแท่นครั้งก่อน ฉันไปขายน้ำ มีฝรั่งมาซื้อเบียร์ ฝรั่งก็ชอบหยอกคนแก่ๆ แล้วเขาบอกว่าเขาอยาก sleep เราฟังก็ไม่รู้เรื่องว่าอะไร เด็กมันบอกว่าเขาอยากนอน ถึงได้รู้ว่า sleep แปลว่านอน” “ที่ไปขายน้ำงานแข่งรถที่แหลมแท่นนะ มีฝรั่งมาซื้อเบียร์ 2 กระป๋อง มันกระป๋องละ 40 บาท เขาให้มา 100 บาท ดีเขาไม่เอาเงินทอนนะ เขาบอกเขาให้”

2. เรียนรู้จากการใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยจะได้รับการเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคล เช่น แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น และผู้สูงอายุได้บอกเล่าว่า “เรื่องสุขภาพก็มาได้ความรู้จากที่มามีหาหมอ” “นานๆ ที่ อาจจะสัก 1 เดือน หรือ 3 เดือนก็จะมีนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพาที่ล่ะไปออกหน่วยตรวจสุขภาพให้คำแนะนำ” นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสนสุข กล่าวไว้ว่า “คนที่มีผลตรวจเกินค่าปกติ เราก็จะใช้วิธีการให้การปรึกษา” “เราจะมีใบความรู้ที่จะคุยกับเขา” “ถ้าเป็นทางด้านสุขภาพ เจ้าหน้าที่อาจจะเข้าไปให้ความรู้ และก็จะมีโอกาส เข้ามาช่วย” “เราก็จะมีแผนลงไปที่เป็นคนติดบ้าน

ติดเตียง ติดสาย ก็จะมีการลงไปเปลี่ยนสายให้ ไปสอนญาติในการดูแลคนไข้” ทำให้ได้เรียนรู้เรื่องโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือดตีบ/แตก เป็นต้น

3. เรียนรู้จากการเข้าร่วมประชุมหรืออบรม

เป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคลและผ่านกิจกรรม ได้แก่ 1) การร่วมกิจกรรมประชุมรวมชมรมผู้สูงอายุ ปีละ 2 ครั้ง ซึ่งเทศบาลเมืองแสนสุข จะเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และทางเทศบาลเมืองแสนสุขได้ให้ข้อมูลว่า “จะให้ความรู้ในช่วงที่เขามาประชุมกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้ก็จะมีการส่งเสริมสุขภาพจิต จะมีการทำบุญและมีพระมาเทศน์” 2) การเข้าร่วมอบรมโดยเทศบาลเมืองแสนสุขจะจัดโครงการ 1 ครั้งต่อเดือน โดยเทศบาลเมืองแสนสุขให้ข้อมูลว่า “วันที่ทำโครงการก็จะให้ความรู้ทางด้านสุขภาพด้วย และให้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น สอนทำงานฝีมือ ทำอาหาร เราได้สนับสนุนงบประมาณให้เขาได้ทำ ให้เขาได้ฝึกการใช้กล้ามเนื้อ ใช้สมอง”

4. เรียนรู้จากชมรมผู้สูงอายุ โดยการไปเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม เช่น การออกกำลังกาย ผู้สูงอายุเล่าว่า “การออกกำลังกาย อันนี้ทุกวันๆที่บริเวณสะพานปลา เขามีศูนย์ออกกำลังกาย ปากก็ไป ออกกำลังกาย เขามีเครื่องออกกำลังกายไว้ให้” และจากการเข้าไปสังเกตพบว่า บริเวณตลาดแสนสุขจะมีผู้สูงอายุมารวมกลุ่มออกกำลังกายทุกวัน ยกเว้นวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ โดยการสนับสนุนของชมรมผู้สูงอายุ

5. เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์/การประชาสัมพันธ์ จากข้อมูลที่ผู้สูงอายุบอกว่า “เคยได้ยินมาว่าผู้สูงอายุต้องได้ฝึกสมองช่วยป้องกัน อัลไซเมอร์” “ยายเห็นในโทรทัศน์เขาก็ทำกันนะ แต่งตัวตั้งไปโรงเรียนกัน คนแก่แต่งตัวไปโรงเรียน ได้ไปเรียนหนังสือเหมือนนักเรียน”

6. เรียนรู้จากการสังเกต โดยนำสิ่งที่พบเจอมาประกอบกับข้อมูลที่เคยได้รับรู้มาก่อน ดังที่ผู้สูงอายุเล่าว่า “ใช่ ๆ คนไม่ได้พูดคุยกับคนอื่นมักเป็นอัลไซเมอร์

เคยเห็นคนแถวบ้านที่เก็บตัว ไม่ออกไหน ไม่พูดคุยกับใคร พูดทีก็พูดไม่รู้เรื่อง คิดอะไรก็ไม่ออก”

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องปรับตัวให้สามารถพึ่งตัวเองได้และไม่ให้เป็นภาระกับลูกหลาน สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนี สัจจโสภณ (2556) ที่เชื่อว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ในผู้สูงอายุจะช่วยเสริมพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ ในยุคที่สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมเทคโนโลยีมากขึ้น นอกจากนี้อาจเป็นผลต่อเนื่องมาจากความต้องการที่จะเรียนรู้ ในสมัยก่อนยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ เพราะความยากลำบากในการคมนาคมและปัญหาทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ในสมัยก่อนได้รับโอกาสในการศึกษาน้อย บางคนไม่ได้รับการศึกษาเลย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow (1970) ที่กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการและเมื่อความต้องการนั้นยังไม่ได้รับการตอบสนอง ก็จะเกิดแรงจูงใจที่อยากจะทำกิจกรรมนั้นๆ ดังคำบอกเล่าของผู้สูงอายุที่ว่า “การไปเรียนดิเนะเราจะได้มีความรู้ สมัยก่อนเรียนอยู่ในวัด จบ ป.4 หนังสือก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง” “ฉันยังไม่ได้เรียนมา ทำงานอย่างเดียว ไม่ได้เรียนหนังสือ” และยังพบว่าเรื่องที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้ใน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ด้านภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน 2) ด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน 3) ด้านการดำรงชีพ/อาชีวศึกษา 4) ด้านการพัฒนาสังคมผู้สูงอายุอย่าง

มีความสุข/ มีคุณค่า 5) ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ผู้สูงอายุเพื่อการดูแลตนเองจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสุขภาพและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อาชญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ (2554) ที่บอกว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัย การดูแลสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคในวัยสูงอายุ การศึกษาธรรมชาติเพื่อเข้าใจชีวิต การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนภายในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง การจัดทำแผนการเก็บเงินออม การหารายได้เสริม การเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง ด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย เนื่องจากผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลง ในลักษณะการเสื่อมถอย ทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพได้ง่ายและความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดลง ผู้สูงอายุจึงเห็นจำเป็นในการเรียนรู้เพื่อคงไว้ซึ่งความสามารถในการพึ่งตนเอง ดำรงอยู่อย่างมีความสุขและมีคุณค่า นอกจากนี้ผู้สูงอายุ ยังมีความต้องการอยากจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาศักยภาพความคิดและความจำ เนื่องจากวัยสูงอายุจะมีความสามารถทางด้านความคิดและการจำซำลง มีความเสี่ยงสูงในการเกิดภาวะสมองเสื่อม จะส่งผลต่อความสูญเสียความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ และขาดความมั่นใจในตนเอง (ศิริกุล การุณเจริญพาณิชย์, 2558) และผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับด้านภาษา เนื่องจากปัจจุบันนี้ชาวต่างชาติให้ความสนใจการท่องเที่ยวของประเทศไทยมากขึ้น และพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขเป็นสถานที่หนึ่งที่ชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวจำนวนมาก และผู้สูงอายุมีโอกาสได้พบปะสื่อสารกับชาวต่างชาติมากขึ้น หรือแม้แต่ความจำเป็นในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญทิพย์ ชินเศรษฐวงศ์ (2557) ที่ระบุว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนรู้ ทั้งการศึกษาในระบบ นอก

และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อยกระดับมาตรฐานสู่อาเซียน โดยเฉพาะทางด้านภาษา

รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

จากผลการวิจัย ผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

มีรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 รูปแบบ คือ

1) เรียนรู้จากการประกอบอาชีพ 2) เรียนรู้จากการใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข 3) เรียนรู้จากการเข้าร่วมประชุมหรืออบรม 4) เรียนรู้จากชมรมผู้สูงอายุ 5) เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์/การประชาสัมพันธ์ 6) เรียนรู้จากการสังเกตจะเห็นว่า ทั้ง 6 รูปแบบ ล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ปัจจุบันของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ในแต่ละรูปแบบการเรียนรู้แต่ละคนจะนำมาใช้มากน้อยกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการ และความพร้อมที่จะเรียนรู้ของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับ Knowles, M. (1975) ที่กล่าวว่า ความต้องการและความพร้อม ที่จะเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคล เพื่อทำความเข้าใจกับสถานการณ์รวมทั้งให้สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และเมื่อต้องมีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จะต้องทราบก่อนว่าสิ่งนั้นจะนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหาดวอนนภา ทั้ง 6 รูปแบบนั้น เป็นสิ่งที่ควรตระหนัก เมื่อต้องนำไปส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้การที่แต่ละคนจะมีโอกาสในการเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด ยังขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนเอื้ออำนวยของครอบครัวและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะ ศักดิ์เจริญ (2558) พบว่า สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้มีความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ เนื่องจาก การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีจากเด็ก การส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกปฏิบัติจริง หรือการฝึกอบรม เป็นอีกรูปแบบที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผลการวิจัยยังพบว่า

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจว่าการเรียนรู้คือ การที่มีคนมาสอนให้ความรู้ ให้คำแนะนำ การไปอบรม ประชุม หรือ การมีวิทยากรมาพาฝึกปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งมีส่วนน้อยที่เข้าใจว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สามารถได้จากประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจแบบนี้ ปัจจัยหนึ่ง อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุไม่ค่อยได้รับการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ เนื่องจากการมีทักษะการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจกระบวนการแสวงหาความรู้จากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่ได้จากชีวิตประจำวัน ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมทักษะในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้จักที่จะแสวงหาความรู้ ปรับตัวด้วยวิธีการใหม่ๆ ให้อยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ ทำให้มีชีวิตที่เป็นสุขและมีอารมณ์ที่มั่นคง สอดคล้องกับการวิจัยของ นวลฉวี ประเสริฐสุข, อรุณีย์ เกิดในมงคล และกันยารัตน์ สอาดเย็น (2559) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญของการเกิดทักษะในการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ คือ การเรียนรู้ตาม วิถีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลสุขภาพ การสื่อสารกัน การเรียนรู้ให้เป็นไปตามความต้องการ ความสนใจและความคาดหวังของการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้จากการที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงสามารถเรียนรู้ผ่านการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมากและธรรมชาติ ผู้สูงอายุจะชอบพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้และทักษะในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้น้อย
2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง ซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้ประสบผลสำเร็จ
3. ควรนำประเด็นความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ไปใช้ประกอบการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำผลการวิจัยที่ได้ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุตามบริบทท้องถิ่นนั้นๆ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้สูงอายุ ประธานชมรมผู้สูงอายุหาดวอนนภา นายกเทศมนตรีเมืองแสนสุข เจ้าหน้าที่จากเทศบาลเมืองแสนสุข ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสนสุข และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ทุกท่านที่กรุณาให้การสนับสนุนด้านข้อมูล และเอื้อเฟื้อสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย มา ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าความรู้ที่ได้จากการวิจัย จะเป็นข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2555 – 2559*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560, จาก <http://www.pattani.m-society.go.th/files/ยุทธศาสตร์กระทรวง.pdf>
- ขวัญทิพย์ ชินเศรษฐวงศ์.(2557). ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(2): 140-155. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2560, จาก <http://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/17875/23391>
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ทงศักดิ์ ยิ่งรัตนสุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล และปณิตา วรรณพิรุณ.(2557). *การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และอาชีพของผู้สูงอายุ :การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพลัดพรก(รายงานผลการวิจัย)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นวลฉวี ประเสริฐสุข, อรุณีย์ เกิดในมงคล และกันยารัตน์ สอาดเย็น.(2559).การพัฒนาทักษะการเรียนรู้สร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย:ด้านการดูแลสุขภาพจิต.*วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 8(2): 49-61.สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2560, จาก <http://www.tcithaijo.org/index.php/suedureasearchjournal/article/viewFile/35396/62139>
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ.(2558).องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.*วารสารครุศาสตร์*, 43(2): 141-156. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2560, จาก <https://tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/37610/31291>
- ระวี สัจจโสภณ. (2556). แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพรกในผู้สูงอายุ. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 34: 471-490. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2560, จาก <http://www.thaiscience.info/journals/Article/TKJS/10897886.pdf>
- วริยา จันท์ขำ, หทัยชนก บัวเจริญ และชินวดี อาสนวิเชียร.(2558). รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองกรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี.*วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 7(3),22-41.สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2560, จาก <http://abcjournal.trf.or.th/chabub/n03.aspx>
- ศิริกุล การณเจริญพาณิชย์.(2558). ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมและการพยาบาล :บทบาทที่ทำนายของพยาบาล. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 25(1): 1-12. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2560, จาก <http://www.tci-thaijo.org/index.php/tnaph/issue/view/3712>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557*. กรุงเทพฯ: เท็กซัส แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น.
- อาชญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรณรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ.(2554). *การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2560, จาก <http://kb.hsri.or.th/dspace/discover>

Knowles, M. (1975).Adult education: New dimensions. *Education Leadership*, 33(2) : 85-88. Available from http://www.ascd.org/ASCD/pdf/journals/ed_lead/el_197511_knowles.pdf (2017, August 7)

Maslow, Abraham H.(1970). *Motivation and Personality*. 2nd ed. New York: Harper and Row Publishers (Online). Available from http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Motivation_and_Personality-Maslow.pdf (2017, April 17)

วารสารศึกษาศาสตร์